

ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Терехов Віктор Іванович,

доктор економічних наук, професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: victort@krok.edu.ua

Розглядаючи питання дальшого розвитку України, зокрема на арені міжнародних економічних зв'язків, не можна оминати корона-кризу. Серед факторів, що вплинули на формування показників експорту зазначаються такі:

- розгортання у світі пандемії COVID-19, що спричинило суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав (посилено роль державного управління у надзвичайних умовах; запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи; встановлено обмеження пересування громадян та їх трудової діяльності; введено дистанційні форми освіти та праці);

- зниження ділової активності промислових підприємств та скорочення виробництва в усіх країнах, де вживаються заходи проти розповсюдження COVID-19, що призвело до глобального зменшення попиту та, як наслідок, падіння цін на світових товарних ринках;

- значна сировинна спрямованість українського експорту та суттєва залежність вітчизняних підприємств від зовнішнього ринку збуту, враховуючи існуючу волатильність кон'юнктури світових ринків, що обумовлює залежність обсягу надходження валютних ресурсів від зовнішніх цінових коливань;

- продовження торговельної агресії Росії (дія ембарго та інших обмежень щодо поставок на російський ринок українських товарів, заборона з боку Росії транзиту її територією товарів українського походження до третіх країн);

- продовження військової агресії Росії проти України;

- системні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, митне та податкове регулювання).

За даними звіту Національного банку України про фінансову стабільність (станом на грудень 2020р.), економіки торговельних партнерів та світова торгівля відновлюються після спричиненої COVID кризи першого півріччя, проте ризики нового спаду через другу хвилю пандемії високі. Ціни на сировинні товари та фінансові активи зростають до докризового рівня. Почалося пожвавлення світової економіки і торгівлі, проте ризики високі – через вплив коронакризи всі торговельні партнери України зазнали економічних втрат: за результатами року в більшості з них очікується спад, у Китаї – різке сповільнення. Економічний спад цього року був глибшим, ніж під час кризи 2008–2009 років, однак все ж меншим, ніж очікувалося навесні (МВФ поліпшив прогноз зміни світового ВВП на 2020 рік на 0.8 в. п., до - 4.4%).

У другому півріччі 2020 року світова економіка відновлювалася. Зростання, за базовим прогнозом, триватиме і наступного року. Поява вакцин є фактором надії, який підтримує висхідну динаміку ринків. Утім, нові спалахи пандемії попри появу вакцини, масштабні карантинні заходи, накопичення

державного боргу та занадто раннє згорання програм стимулювання можуть суттєво погіршити перспективи економічного відновлення.

У цих умовах Кабінетом Міністрів України була запропонована Національна економічна стратегія на період до 2030 року (постанова від 03.03.2021 № 179).

Відправною точкою під час прийняття рішень щодо Стратегії стало проведення комплексного аудиту національної економіки. Україна продовжує відставати в розвитку з точки зору продуктивності праці, енергоефективності, доданої вартості в промисловості та в сільському господарстві. Причинами такої стагнації є відсутність інвестицій, поступова зношеність та відсутність модернізації обладнання, повільні темпи запозичення та розвитку передових технологій та інновацій у виробництві.

Недостатній економічний та соціальний розвиток України, в свою чергу, ведуть до підвищення рівня трудової міграції та втрати людського потенціалу.

Спираючись на ґрунтовний аудит, Стратегія визначає довгострокову економічну візію, принципи і цінності, “червоні лінії” (неприпустимі напрями руху), ключові напрями (вектори) економічного розвитку, а також основні завдання державної економічної політики та цільові індикатори на період до 2030 року.

Зокрема, згідно з візією стратегічного напрямку «Міжнародна економічна політика і торгівля» Україна прагне стати впливовим учасником міжнародних економічних відносин, надійним економічним партнер у світі, завдяки реалізації наступних цілей:

- забезпечення взаємовигідної торгівлі з країнами світу та досягнення розширеного доступу до зовнішніх ринків;
- підвищення конкурентоспроможності українських товарів та послуг, створення позитивного іміджу країни та забезпечення присутності українських виробників на міжнародних ринках;
- модернізація прикордонної інфраструктури та забезпечення ефективного митного регулювання;
- впровадження збалансованої імпоротної політики з комплексною оцінкою потенційного впливу, яка стимулюватиме переважно інвестиційний, а не споживчий імпорту.

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу збільшити обсяги українського експорту та розширити його географічну структуру шляхом:

- поглиблення торговельної співпраці з ЄС;
- виходу на ключові ринки Азії, Африки та Латинської Америки;
- підтримки та просування українського експорту у світі;
- вирішення питання асиметричності торговельних угод;
- спрощення проходження митних процедур на українському митному кордоні;
- захисту виробничого та експортного потенціалу національних виробників;
- збереження доступу українських товарів на зовнішні ринки.

Національна Стратегія готувалась урядом із залученням двох десятків дієвих робочих груп із загальною кількістю майже 450 представників різних секторів економіки, кластерів, бізнесових структур, які на підставі узагальнення глобальних трендів наступного десятиріччя спрогнозували можливість України з'явитися на світовій мапі ВВП й увійти в ТОП лідерів світової економіки до 2030 року. Втім, це відбудеться, якщо вдасться зробити інноваційний технологічний стрибок, підвищивши продуктивність праці в понад 10 разів. Амбітність поставленого завдання підтверджується наступними глобальними трендами:

- зміна клімату (прикладом реакції на боротьбу зі зміною клімату та забрудненням навколишнього середовища є Європейський зелений курс (Green Deal), який має на меті досягнення нульового сукупного викиду парникових газів за рахунок використання переходу від використання викопних до поновлюваних джерел енергії в країнах – членах ЄС до 2050 року);

- зміна сектору енергетики (набуватимуть розвитку технології зберігання та передачі енергії, а також дешевої відновлювальної енергетики. Очікується, що попит на енергію зросте більш ніж на 25 % до 2040 р., обумовлений зростанням населення, збільшенням доходів та урбанізацією в країнах, що розвиваються);

- зростання кількості населення, та відповідно потреби у продовольстві. Очікується приріст населення до 8,5 млрд. людей (на 13 % більше 2017 р.). Цей процес супроводжуватиметься старінням населення (в Європі частка людей, яким за 65 років становитиме 25,5 %. Зросте попит на медицину, продукти харчування та продукти енергетики);

- зміна політичних трендів (відбуватиметься переосмислення ЄС та інших інтеграційних угруповань, поява нових);

- загостриться питання приватності в умовах розширення глобальної системи контролю – через Інтернет, глобальну супутникову Wi-Fi мережу, яка відкриє доступ практично до кожного гаджета, до відомостей про кожну людину;

- серед соціальних трендів набиратиме популярності спосіб життя, коли все більше людей поєднують подорожі та роботу, зростатиме трудова міграція з одночасним розвитком віддаленої роботи;

- цифровізація, штучний інтелект – частка цифрової економіки у 2030 р. сягатиме 30-35% світового ВВП. Процес супроводжуватиметься збільшенням безробіття, що спричинить попит на знання мов програмування та володіння відповідними навичками за рахунок перенавчання;

- біоінженерія дозволить винайти нові ліки, паливо та продукти харчування;

- криза медіа. В епоху фейків форми подання і канали інформації будуть змінюватися з акцентом на інтернет-ресурс з персональним таргетованим наданням інформації;

- економічні тренди – очікується збільшення інтервенцій з боку держави та протекціонізму в торгівлі й інвестиціях.

Глобальні тренди нового десятиліття істотно вплинуть на міжнародне виробництво, на принцип територіального розміщення та на довжину ланцюжків створення доданої вартості (повернення виробництва з-за кордону через необхідність додаткових витрат на подолання протекціоністських бар'єрів за рахунок підвищення витрат на транспорт тощо, диверсифікація як альтернатива поверненню виробництва з-за кордону, регіоналізація, зокрема за рахунок цифровізації, вертикальної та горизонтальної координації міжнародного співробітництва).

Основними факторами впливу на розвиток міжнародного виробництва є: технології (автоматизація за допомогою робототехніки, цифровізація ланцюгів постачання, адитивне виробництво), регуляторна політика (збільшена кількість державних інтервенцій та протекціоністських заходів щодо торгівлі та інвестицій, кооперація на регіональному рівні) та стале виробництво (адаптація процесів виробництва і готової продукції до цілей сталого розвитку).

Список використаних джерел:

1. Прогноз розвитку світової економіки до 2030 // Український інститут майбутнього. URL <https://strategy.uifuture.org/prognoz-rozvitku-sv%D1%96tovoi-ekonom%D1%96ki-do-2030e.html>
2. Звіт про фінансову стабільність // Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H2.pdf?v=4.
3. Інфопесурси: Мінекономіки URL <https://www.me.gov.ua/Documents/>;
4. Держстат URL <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>